

**RAQAMLI BANKLARDA BULUTLI TEXNOLOGIYALARNING BOSHQARUV NAZORATIGA
TA’SIRI**

Rasuleva Roziyaxon Dilshod qizi

Toshkent TMC instituti

“Amaliy matematika va informatika kafedrası” o’qituvchisi

Annotatsiya: *Ma'lumki, kompaniyalar hozirgi vaqtda murakkab muhitda faoliyat yuritib, ularni uzoq muddatli raqobatdosh ustunliklarga, asosan texnologik innovatsiyalar orqali, ularning farovonligi va barqarorligini ta'minlashga chaqirmoqda. Bunda yangi texnologiyalar asosiy rol o'ynaydi, chunki ular samaradorlikni oshirish, aloqani yaxshilash, yuqori mahsuldorlik va hamkorlik uchun biznes jarayonlarini tartibga solish potentsialini taklif qiladi, shu nuqtai nazardan, bulutli hisoblash qimmatli ma'lumotlarni taqdim eta oladigan va qaror qabul qilishni qo'llab-quvvatlaydigan zamonaviy texnologiyadir. Ular bugungi kunda tez o'zgarib borayotgan biznes muhitida korxonalar qanday faoliyat yuritishi va raqobatlashishiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin, bu ularni raqobatdosh ustunlik manbaiga aylantiradi, shuningdek, ma'lumotlar xavfsizligi va kiberxavfsizlik bilan bog'liq xavotirlarni oshiradi, shuningdek, har kuni sodir bo'ladigan operatsion muammolarni o'zgartiradi. Ushbu maqolada bank sektoridagi bulutli hisoblash texnologiyasining boshqaruv nazoratiga ta'sirini tahlil qilinadi.*

Kalit so'zlar: *Boshqaruv nazorati, bulutli hisoblash, bulutli hisob-kitoblarga asoslangan bank, raqamlashtirish.*

KIRISH

Bozorlarning globallashuvi tufayli firmalar bugungi kunda turli xil yangi muammolarga duch kelmoqdalar, chunki axborot-kommunikatsiya texnologiyalari evolyutsiyasi masofalarni yaqinlashtirdi va shu tariqa dunyoni axborot tez va oson aylanadigan kengroq bozorga qisqartirdi, Innovatsion mahsulot va xizmatlarni taklif qilish uchun Big Data, sun'iy intellekt, demateriallashtirilgan axborot tizimlari, bulutli hisoblash va buyumlar interneti kabi yangi texnologiyalarga asoslangan vositalardan foydalanish raqobatga qarshi turish zaruratiga aylandi. Ular doimiy raqobatdosh ustunlik manbai bo'lish potentsialiga ega. Biroq, ushbu yangi texnologiyalardan foydalanish nafaqat yangi raqamli vositalarni safarbar qilishni, balki biznes modellari, biznes jarayonlari va kundalik operatsion vazifalarga kengroq o'zgartirish va ta'sir qilishni nazarda tutadi [4]. Darhaqiqat, ichki va tashqi muhitning evolyutsiyasi kompaniyalarni o'zlarini farqlash, raqobatbardosh bo'lish va barqarorligini ta'minlash uchun raqamli transformatsiyani qabul qilishga undaydi. Biroq, bunday transformatsiya IT (axborot texnologiyalari) infratuzilmasiga katta sarmoyalarni va

tashkilot darajasida moslashish majburiyatini talab qiladi. Shuningdek, (Mantouzi & Youssef, 2021) fikriga ko'ra, boshqaruv funktsiyasining raqamli transformatsiyasi nazoratchi rolini o'zgartirishga olib keladi, u muhimroq vazifalarga e'tibor qaratadi.

Muvofiq ravishda (Vasarhelyi va boshq., 2015) yangi axborot texnologiyalarining paydo bo'lishi, avtomatlashtirilgan usullarda qayta ishlanishi kerak bo'lgan ma'lumotlarning ko'pligi buxgalter va auditorlik kasbini o'zgartirishi kutilmoqda. Bundan tashqari, (Pan & Seow, 2016) tomonidan o'tkazilgan tadqiqot buxgalterlarni axborot texnologiyalari sohasida yaxshiroq tayyorlash zarurligini ko'rsatdi. Shunday qilib, (Murthy, 2016) buxgalteriya hisobi va axborot texnologiyalari o'rtasidagi o'zaro aloqalarni tahlil qilishni taklif qildi.

Adabiyotlar sharhi

Bulutli hisob-kitoblarga asoslangan onlayn banking

Shuni ta'kidlash kerakki, axborot texnologiyalari va raqamlashtirish kompaniyaning qarashlari, operatsiyalari va biznes modellarini o'zgartiruvchi katalizator rolini o'ynadi. Ular barcha sanoat tarmoqlariga bo'lmasa ham, ko'pchiligiga kirib borishga muvaffaq bo'lishdi. Bank sektori bundan mustasno emas edi, chunki banklar katta resurslarni sarflaydigan katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta ishlash va saqlash, mijozlarning asosiy ma'lumotlarini himoya qilish qobiliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadigan zaif kiberxavfsizlik va yanada optimal xizmatlarni taklif qiluvchi yuqori texnologiyali kompaniyalarning kuchli raqobati kabi turli sohalarda doimiy muammolarga duch kelishadi. Bulutli hisoblash - bu bank sektorida raqobatbardoshlik uchun zarur bo'lgan eng zamonaviy texnologiya bo'lib, u yuqori darajadagi tezlik, xavfsizlik, masshtablilik va ma'lumotlarni qayta ishlash imkoniyatlarini taklif etadi (Maoyong, va boshq., 2022).

(Maoyong, va boshq., 2022) ga ko'ra, bulutli hisoblash bu atama bo'lib, 1996 yil oxirida Compaq Computer tomonidan virtual ma'lumotlar resurslariga ishora qiluvchi Internet-biznesni ko'rsatadigan atama sifatida 2000-yillarning boshi bu atamaning rivojlanishini belgilaydi. , dastlab 2006-yilda Amazon veb-xizmatlari tomonidan, keyin 2007-yilda IBM korporativ bulutli yechimlari, so'ngra Google-ning App Engine tomonidan 2008-yilda, keyin 2009-yilda Alibaba Cloud va 2010-yilda Microsoftning Azure kompaniyasi. Bu voqealar bulutli hisoblash bozor qiymatining 2020-yildan buyon yiliga 20% dan oshib, 2023-yilda 100 milliard AQSh dollaridan ko'proqqa yetganiga sabab bo'ldi. foydalanuvchilarga dasturiy ilovalar, apparat, saqlash, texnologik jarayonlarga bevosita internetdan kirish imkonini beruvchi axborot texnologiyalari xizmatlarini taqdim etish modeli serverga to'g'ridan-to'g'ri ulanishdan farqli o'laroq, veb-asoslangan vositalar orqali foydalanuvchilarga hisoblash resurslari, saqlash, ma'lumotlar bazalari, tarmoqlar, tahlil va razvedkaga yanada moslashuvchan va kengaytiriladigan kirishdan foydalanish imkonini beradi (Murah, 2012).

Raqamlashtirishning boshqaruv nazoratiga ta'siri

Adabiyotda raqamli transformatsiyaning boshqaruv nazoratiga ta'sirini o'rganuvchi ko'plab tadqiqotlar mavjud. Yaqinda o'tkazilgan tadqiqot (Mantouzi, va boshqalar, 2021) raqamli transformatsiyaning boshqaruv nazoratiga ta'sirini o'rganib chiqdi va bunday IT investitsiyalarini samarali boshqarish kompaniya tomonidan qo'llaniladigan usullar va amaliyotlarning o'zgarishiga olib kelishi mumkin degan xulosaga keldi. Bundan tashqari, boshqaruvni nazorat qilish funksiyasini raqamlashtirish axborot sifatini yaxshilaydi va uning mavjudligi va tez aylanishini ta'minlaydi, bu esa qarorlar qabul qilish jarayonini takomillashtirishga olib keladi. Xodimlar, shuningdek, tashkiliy samaradorlikni ta'minlaydigan ushbu innovatsion amaliyotlarni aniqlashda ishtirok etadilar.

Bundan tashqari, (Boutgayout & El Ghazali, 2020) o'z tadqiqotida raqamli transformatsiyaning yangi haqiqati boshqaruv nazoratchisidan yangi ko'nikmalarga ega bo'lishni talab qiladi, xususan, ma'lumotlarni tahlil qilish, mashinani o'rganish va bulutli hisoblash, yangi tadqiqot sohasiga asoslangan. yangi texnologiyalar va sun'iy intellekt haqida. Shu munosabat bilan biz boshqaruv nazoratchisining yangi roli paydo bo'lishini ko'ramiz, uning vazifasi kompaniyaning hayotiyli va samaradorligini saqlab qolishdir. Biroq, bu rol texnologiya bilan bog'liq bo'ladi, chunki boshqaruv nazoratchisi ma'lumotlarni amalga oshirish va nazorat qilish bo'yicha kompaniya faoliyatiga eng mos keladigan texnologiya va dasturiy ta'minotni to'g'ri tanlashni ta'minlaydigan axborot texnologiyalari bo'yicha mutaxassis texnik va maslahatchiga aylanadi. uning haqqoniyligi va sifatini tekshirish uchun ushbu tizimdan o'tish. Bu vazifa yangi fan ostida keladi "ma'lumotlaringizni bilish"; turli xil ma'lumot manbalariga asoslangan tegishli va aniq tahlillar bilan oxiriga yetib borish.

Shuningdek, (Strauss va boshq., 2015) tomonidan olib borilgan bulutli texnologiyaning boshqaruv hisobi va qarorlar qabul qilishga ta'sirini o'rganuvchi tadqiqot bulutli texnologiyalar natijasida boshqaruv hisobchisining roli qanday o'zgartirganligi haqida yangi tushunchalar olib keldi. lekin ma'lumotlar xavfsizligi bilan bog'liq muammolarni hal qilish va kerakli ma'lumotlar kerakli odamga kerakli vaqtda va to'g'ri yetib borishini ta'minlash uchun ulardan texnik mutaxassislar yoki bulutli xizmat ko'rsatuvchi provayderlar bilan ishlash uchun yaxshi joylashishni talab qiladi. format, bu axborotni boshqaruvchi bo'lgan yangi asosiy rolni oshiradi.

Bulutli hisoblashning boshqaruvni nazorat qilishga ta'siri haqidagi nazariyalar

RBV (Resursga asoslangan ko'rinish) nazariyasi o'z manbalarini (Bernard, 1938, Selznick, 1957, Chandler, 1957) asarlarida topadi. Resursga asoslangan yondashuv kompaniyalarning yuqori ko'rsatkichlardan kelib chiqqan holda raqobatdosh ustunlikka erishishga imkon beruvchi ma'lum miqdordagi resurslarga ega ekanligini ko'rib chiqadi, kompaniyaning rivojlanishi unga mavjud resurslardan yaxshiroq foydalanishga bog'liq.

Ushbu nazariya AKT (Axborot va kommunikatsiya texnologiyalari) resurslarining biznes samaradorligiga ta'sirini tahlil qilish uchun mustahkam asos yaratadi (Santhanam & Hartono, 2003). RBV bo'yicha ish birinchi maqsad sifatida ISga asoslangan resurslarni aniqlash va kompaniyaning raqobatdosh ustunligini rivojlantirish uchun qiziqarli bo'lgan, keyin esa ularning ishlash bilan bog'liqligini baholash edi. (Pauell va Dent-Micallef, 1997) AKT resurslarining o'zi raqobatdosh ustunlikni yaratishga imkon bermasligini tushuntirdi. Shu maqsadda kompaniyalar turli resurslar, xususan, inson resurslari o'rtasidagi to'ldiruvchilikdan foydalanishlari kerak. (Ravichandan & Lertwongsatien, 2002) AKT resurslari va samaradorlik o'rtasidagi munosabatlar asosiy ko'nikmalarga bog'liqligini ko'rsatdi. (Merchant, va boshq., 2000) yangi ko'p o'lchovli konstruktsiyani taklif qildi "axborot yo'nalishi". Xuddi shu yo'nalishda (Bharadwaj, 2000) "axborot texnologiyalari qobiliyati" tushunchasini kiritdi, bu resurslarning kombinatsiyasini, shu jumladan axborot tizimlarini safarbar qilish qobiliyatini ifodalaydi. So'nggi ishlarda (Mithas, va boshq., 2012) rentabellik va axborot texnologiyalariga investitsiyalar o'rtasidagi ijobiy empirik bog'liqlikni ko'rsatdi.

Texnologik, tashkiliy va ekologik asos

TTE (Texnologik, tashkiliy va ekologik) asosi (Tornatzky & Fleischer, 1990) firmalarda innovatsiyalarni amalga oshirishga ta'sir etuvchi omillarni uch xil nuqtai nazardan tahlil qiladi, texnologiya, tashkilot va firma faoliyat yuritayotgan muhit (Baker, 2012, Oliveyra va Martins, 2011). Bu shuni ko'rsatadiki, firmaning texnologiyasi, tashkiloti va muhiti o'zaro bog'liq va ularning barchasi firma faoliyatiga ta'sir qiladi, chunki ular tarmoqlarning raqobat dinamikasini shakllantiradi va yangi texnologiyalarni qabul qilish va tarqalishiga ta'sir qiladi. Xulosa qilib aytganda, texnologiyaning muvaffaqiyati yoki muvaffaqiyatsizligi va uni qabul qilish tendentsiyasi nafaqat texnik xususiyat va uning potentsiali bilan belgilanadi, balki u tashkiliy tuzilma va atrof-muhit elementlariga ham bog'liq. Bulutli hisob-kitoblarga asoslangan bank ishi kontekstida BO tizimi bankning bulutli hisoblash texnologiyasi, tashkiloti (tuzilmasi va jarayonlari) va atrof-muhit (tartibga solish va raqobat) barchasi bank faoliyatini shakllantirish uchun o'zaro ta'sir qilishini taklif qiladi.

Favqulodda vaziyatlar nazariyasi

(Parker va boshqalar, 2017) texnologiya noaniqlikni kamaytirish va tashkilotlar uchun raqobatbardoshlikni oshirish vositasidir. Shuning uchun texnologiyaning xodimga ta'siri tashkilot muhitiga eng mos keladigan strategik qarorlarga bog'liq. Favqulodda vaziyatlar nazariyasi shuni ko'rsatadiki, texnologiya ta'siri tashqi muhitdagi noaniqlik va raqobatbardoshlikka bog'liq bo'lib, xodimlarning moslashuvchanligi va qaror qabul qilish va o'zini o'zi tashkil qilish imkoniyatlarini oshirishi yoki kamaytirishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, favqulodda vaziyatlar nazariyasi boshqaruvni boshqarish tizimlarini loyihalash va joriy etish tashkilotning o'ziga xos ehtiyojlari va xususiyatlariga

moslashtirilishi kerakligini ta'kidlaydi. Ushbu nazariyaga ko'ra, qo'llaniladigan texnologiya turi, tashkilotning murakkabligi va noaniqlik darajasi boshqaruvni boshqarish tizimlarini loyihalashda e'tiborga olinishi kerak bo'lgan muhim omillardir. Texnologiya kontekstida favqulodda vaziyatlar nazariyasi texnologiya qanchalik ilg'or va murakkab bo'lsa, u boshqaruvni boshqarish vazifalarini qo'llab-quvvatlashi va yaxshilashi mumkinligini ko'rsatadi.

Misol uchun, ilg'or ma'lumotlarni tahlil qilish va avtomatlashtirish texnologiyalaridan foydalanish boshqaruvga real vaqt rejimida ma'lumotlardan foydalanish imkonini beradi. Yuqorida aytib o'tilgan bulutli hisoblash banking boshqaruv nazoratiga ta'siri haqidagi nazariyalar bizni quyidagi farazlarni shakllantirishga undadi:

1-gipoteza: Ishbilarmonlik muhiti banklarni bulutli hisoblash kabi yangi texnologiyalarni qabul qilishga undaydi.

2-gipoteza: Bulutli hisoblash texnologiyasini qabul qilish katta sarmoyani talab qiladi.

3-gipoteza: Bank sektoridagi bulutli hisoblash texnologiyasi qimmatli yordam beradi va boshqaruvni boshqarishning funktsional vazifalariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

4-gipoteza: Bulutli hisob-kitoblarga asoslangan bank ma'lumotlar sifatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

5-gipoteza: Bulutli hisob-kitoblarga asoslangan bank ma'lumotlarning mavjudligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi

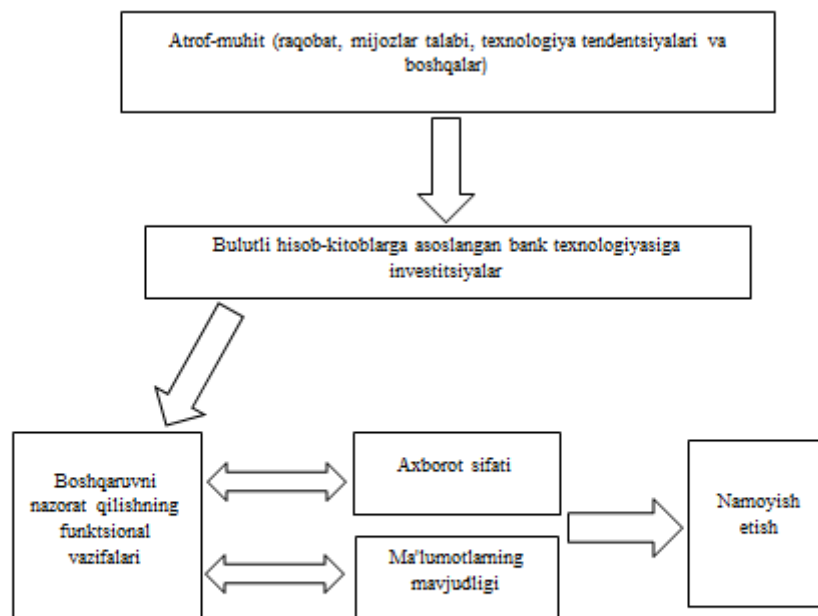
Konseptual model

Ushbu model beshta o'zgaruvchidan iborat. Darhaqiqat, biznes muhiti doimiy mutatsiyada bo'lib, kompaniyalarni barqarorligini ta'minlash uchun, aynan texnologik o'zgaruvchan jihatlarga tez moslashishga undaydi. Biroq, bulutli hisoblash kabi eng yangi texnologiyalarni o'zlashtirish jarayoni tashkilot darajasiga, jarayonlarga va funktsional kundalik operatsiyalarga katta ta'sir ko'rsatishi mumkin, bu esa firmalarni tashkiliy tuzilmalarini o'zgartirishga undaydi. Shunday qilib, atrof-muhit o'zgaruvchisi bulutli hisoblash texnologiyalarini qabul qilishga ta'sir qiladi.

Raqamlashtirish va texnologiyani qabul qilish, bulutli hisoblash texnologiyasida bo'lgani kabi, ko'pincha katta investitsiyalar uchun majburiyatni talab qiladi. Bunday investitsiyalar xodimlarning o'z ishlarini bajarish usullarini o'zgartirish imkoniyatiga ega. Aniqrog'i, bunday texnologiyani qabul qilish real vaqtda ma'lumotlar va tahlillarga kirishni ta'minlash orqali boshqaruv nazoratchilarining ishlashiga sezilarli va ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bu ularga ko'proq ongli qarorlar qabul qilish va bozordagi yoki o'z faoliyatidagi o'zgarishlarga tezda javob berishga imkon beradi. Shuningdek, u ko'plab muntazam vazifalarni avtomatlashtirishi mumkin, bu boshqaruv resurslarini bo'shatishi va xatolar xavfini kamaytirishi mumkin.

Ushbu mulohazalarni hisobga olgan holda, bulutli hisob-kitoblarga asoslangan bank ishi tashkiliy o'zgarishlarga olib kelishi mumkin, bu esa kompaniyaning umumiy samaradorligini oshirishga olib keladi.

1-rasm. Konseptual model

XULOSA

Axborot asrida muvaffaqiyatga erishishning asosiy omili bu ham kerakli vaqtda kerakli ma'lumotni topish, ham undan qaror qabul qilish vositasi sifatida foydalanish qobiliyatidir. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, bulutli texnologiyalar boshqaruvni boshqarish tizimlariga ma'lum darajada kirib keldi, boshqaruv nazoratining funksional maqsadlarini o'zgartirdi va sifatli ma'lumotlarga o'z vaqtida kirishni ta'minladi. Bulutli texnologiya vaqt o'tishi bilan rivojlanishi kutilayotganligini hisobga olsak va uning qabul qilinishi barcha sohalarda bo'lmasa ham, ko'pchilikka tarqaladi, chunki u raqobatdosh ustunlik manbai hisoblanadi. Bizning maqolamiz bulutli hisoblashlarga asoslangan bankning boshqaruv nazoratiga ta'sirini baholovchi tadqiqot tadqiqotidir, u bulutli hisoblash texnologiyasi va boshqaruv nazorati nuqtai nazaridan adabiyotlarni o'rganish va sintez qilish orqali adabiyotni boyitadi va munosabatlarni yaxshiroq tushunish uchun kontseptual modelni ishlab chiqadi. va bulutli hisoblash va boshqaruvni boshqarish o'rtasidagi o'zaro ta'sir. Biroq, bu ko'proq o'zgaruvchilarni o'rganish, geografik va sektoral yondashuvlar ko'proq tushuncha berishi mumkin bo'lgan darajada tadqiqot bo'shlig'idir. Ushbu fikrlarni hisobga olgan holda, ushbu maqola Marokash banklarini empirik miqdoriy o'rganish uchun yo'l ochadi.

Bundan tashqari, bizning modelimizni tasdiqlash bulutli hisob-kitoblarga asoslangan bank tizimlarini joriy etish bo'yicha ma'lumotlarni to'plash orqali empirik tadqiqot o'tkazishni talab qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Boutgayout B. & Al Ghazali M. (2020). «Boshqaruv nazorati 3.0: Raqamli transformatsiya davrida yangi vositalar va qarorlar qabul qilish» International Journal of Digital Economy Volume, N2.
2. Mantouzi, S. Youssef, S (2021). «Raqamli transformatsiyani boshqarish: tahlil qilish bo'yicha taklif. » Revyu AME, 3-jild: 1-raqam, bet: 107-124.
3. Maoyong C. Yang Q. Chunxia J & Chenchen.Z. (2022). «Bulutli hisoblash bank ishi kelajagi uchun raqamli yechimmi? »
4. Moufakkir M. va Qmichchou M. (2020). «Bank va moliya sanoatidagi innovatsiyalar: adabiyotlar sharhi» Xalqaro raqamli iqtisodiyot jurnali, 2-jild: 1-raqam.
5. Murah M. (2012) «Bulutli hisoblashni o'rgatish va o'rganish» Procedia Ijtimoiy va xulq-atvor fanlari 59, pp : 157 – 163.
6. Merti M. (2016). « Buxgalteriya hisobi va axborot texnologiyalari kesishuvini o'rganish: harakatga chaqirish. » Axborot tizimlari jurnali, 30-jild, bet: 159-167.
7. Pan G. & Seow C (2016). « Buxgalteriya hisobi bitiruvchilarini raqamli inqilobga tayyorlash: axborot texnologiyalari kompetentsiyalari va ko'nikmalarini rivojlantirishni tanqidiy ko'rib chiqish. » Biznes uchun ta'lim jurnali, 91-jild: 3-raqam, 166-175-betlar.
8. Roblek V. Nenad P. Merab K. va Ineza G (2021). « VUCA dunyosida innovatsiyalar va tashkilotlarning raqamli transformatsiyasining roli » konferentsiyasi Xalqaro ilmiy-amaliy internet konferentsiyasi.
9. Santanam R. va Hartono R. (2003). «Axborot texnologiyalari imkoniyatlarini firma samaradorligi bilan bog'lash masalalari» MIS choraklik, 27-jild: 1-raqam, 125-153-betlar.
10. Scapens R. & Jazayeri M. (2003) «ERP tizimlari va boshqaruv hisobidagi o'zgarishlar: imkoniyatlar yoki ta'sir? Tadqiqot yozuvi. » Yevropa buxgalteriya sharhi, 12-jild: soni: 1, bet: 201-233.
11. Strauss E. Kristandl G. & Quinn M (2015). «Bulutli texnologiyalarning boshqaruv hisobi va qaror qabul qilishga ta'siri». Grafiklashtirilgan Boshqaruv hisobchilari instituti
12. Vasarhelyi M. Kogan A. & Tuttle M. (2015). « Buxgalteriya hisobidagi katta ma'lumotlar: umumiy ko'rinish. » Buxgalteriya ufqlari, jild: 2, bet: 381–396.
13. Warren J. Moffitt K, & Byrnes P. (2015). « Katta ma'lumotlar buxgalteriya hisobini qanchalik o'zgartiradi. » Buxgalteriya ufqlari, Jildi : 29, bet : 397-407.uinn M (2015). « Bulutli texnologiyalarning boshqaruvga ta'siri

